

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pani mgr Anny Skoczek pt.: „**Gospodarowanie kapitałem ludzkim w ochronie zdrowia w Polsce na przykładzie grupy zawodowej położnych**”, przygotowanej pod kierunkiem dr hab. Jacka Zauchy, prof. UG

Podstawą do sporządzenia recenzji było pismo Dziekana Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Gdańskiego w Gdańsku dr. hab. Moniki Bąk, prof. UG z dnia 28 maja 2019 roku.

Wybór tematu i określenie problemu badawczego

Doktorantka skoncentrowała swoje badania naukowe na ważnym problemie, który mimo upływu lat, zmian systemu politycznego i gospodarczego, nie stracił nic ani na aktualności, ani na znaczeniu. Warto dodać, że trudności i problemy sektora służby zdrowia nie stanowią specyfiki Polski, ale wielu krajów, także i tych, które osiągnęły stosunkowo wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego, mierzonego wskaźnikiem Human Development Index. Powiększanie kapitału ludzkiego w skali makro to przede wszystkim inwestowanie w naukę i ochronę zdrowia, choć można odnosić wrażenie, że w wielu krajach decydenci nie są przekonani, co do słuszności tej tezy. Tymczasem, wobec starzejących się społeczeństw, zwłaszcza w Europie, problem ochrony zdrowia i gospodarowania kapitałem ludzkim w tym sektorze nabiera szczególnie dużego znaczenia. Polski system szkolnictwa personelu pielęgniarskiego należy ocenić pozytywnie - jest weryfikowany nie tylko przez krajowych świadczeniobiorców, ale także zagranicznych. Z uwagi na niewspółmiernie niski poziom wynagrodzeń w stosunku do wykształcenia i ponoszonej odpowiedzialności duża część wykształconych w Polsce pielęgniarek znajduje zatrudnienie w innych krajach, a ich praca spotyka się z uznaniem zagranicznych pracodawców. Występujące braki kadrowe będą się pogłębiały, jeśli zmianie nie ulegnie system wynagrodzeń. Można założyć, że w istniejącej sytuacji na rynku pracy, która daje przewagę konkurencyjną pracobiorcom, pielęgniarki mogą znaleźć zatrudnienie w

innych sektorach, bez konieczności poszukiwania lepszych warunków płacowych za granicą. Pewnym doraźnym rozwiązaniem problemu mogłoby być zatrudnianie imigrantów, ale trzeba byłoby wziąć pod uwagę konieczność poniesienia określonych kosztów, związanych z nauką języka, nostryfikacją dyplomów itp. Dlatego pełne wykorzystanie potencjału istniejącego kapitału ludzkiego w tym sektorze staje się kluczowym zadaniem, stojącym przed kadrą zarządzającą. Stąd uważam wybór tematu przez Doktorantkę za właściwy, w pełni uzasadniony zarówno ze względu na brak szerszych i głębszych opracowań naukowych z tego zakresu, jak i z uwagi na implementacyjny charakter uzyskanych wyników badań literaturowych oraz empirycznych. Doktorantka prawidłowo określiła problem badawczy precyzując, iż przedmiotem dysertacji jest zdiagnozowanie sytuacji w sferze gospodarowania kapitałem ludzkim w ochronie zdrowia ze szczególnym uwzględnieniem grupy zawodowej położnych, na której skoncentrowała przeprowadziła badania empiryczne.

Cele rozprawy i hipotezy badawcze

Doktorantka określiła cel główny i cele dodatkowe rozprawy. Celem głównym, któremu podporządkowała strukturę dysertacji, było zidentyfikowanie czynników, determinujących satysfakcję z warunków życia i pracy położnych w Polsce. Doktorantka założyła, iż określenie tych czynników może przyczynić się do zmian, mających na celu usprawnienie systemu gospodarowania kapitałem ludzkim w ochronie zdrowia. Badanie empiryczne zostało przeprowadzone na grupie położnych, których sytuacja jest najtrudniejsza, spośród całego personelu pielęgniarskiego.

Dla zrealizowania celu głównego Doktorantka sformułowała następujące cele szczegółowe:

- systematyzacja wiedzy z zakresu gospodarowania kapitałem ludzkim w kontekście personelu pielęgniarskiego,
- systematyzacja wiedzy z zakresu funkcjonowania systemu ochrony zdrowia,
- diagnoza i ocena trendów, mających miejsce w zakresie kapitału ludzkiego w ochronie zdrowia,
- identyfikacja najważniejszych rozwiązań systemowych w dziedzinie gospodarowania kapitałem ludzkim, a w szczególności personelem pielęgniarskim w Polsce,

- zdiagnozowanie najważniejszych uwarunkowań, determinujących gospodarowanie kapitałem ludzkim w pielęgniarstwie,
- ocena porównawcza kluczowych elementów systemu przyjętego w Polsce z wybranymi krajami europejskimi w celu inkorporacji niektórych rozwiązań – „best practices”

Cel pracy został sformułowany poprawnie i odzwierciedla przyjęty przez Autorkę temat. Można by stwierdzić, że brzmi on zbyt „statycznie”, ale Doktorantka zaznaczyła we wstępie, że było to zamierzone działanie po to, aby skoncentrować się na wszechstronnej diagnozie sytuacji w sferze kapitału ludzkiego w pielęgniarstwie.

Doktorantka sformułowała hipotezę główną, zakładającą, iż polski system ochrony zdrowia można usprawnić przez zmianę sposobów gospodarowania kapitałem ludzkim w grupie pielęgniarek, bez konieczności zmiany uwarunkowań prawnych i finansowych. Wobec niemożności wzrostu nakładów finansowych, należy skoncentrować się na czynnikach pozafinansowych, wpływających na zadowolenie i satysfakcję tej grupy pracowniczej. Hipotezę główną uzupełniła o następujące hipotezy szczegółowe:

Hipoteza 1: obecne rozwiązania systemowe, dotyczące gospodarowania kapitałem ludzkim w systemie ochrony zdrowia w Polsce nie zapewniają jego odtwarzalności, w szczególności dotyczy to personelu pielęgniarskiego.

Hipoteza 2: w obecnym systemie gospodarowania tym kapitałem w Polsce występuje dysonans między motywacją personelu pielęgniarskiego a metodami motywowania stosowanymi przez pracodawców.

Hipoteza 3: w polskim systemie ochrony zdrowia istnieją proste rezerwy systemowe w zakresie gospodarowania tym kapitałem, które można uruchomić w istniejących warunkach prawnych i finansowych.

Hipoteza 4: deklarowane przez położne znaczenie czynników wpływających na ich satysfakcję z pracy zawodowej jest różne niż rzeczywisty wpływ tych czynników.

Hipoteza 5: satysfakcja zawodowa jest jedną z najważniejszych determinant satysfakcji z życia położnych.

Hipoteza 6: zmiany w zakresie motywatorów pozafinansowych wpływają na zadowolenie położnych z ich pracy zawodowej.

Hipoteza 7: zmiana systemu gospodarowania zasobami personelu pielęgniarskiego (położnych) z podejścia zasobowego na podejście oparte na koncepcji kapitału ludzkiego może mieć wpływ na zaniechanie lub zmniejszenie skali decyzji migracyjnych.

Dobór metod badawczych

Doktorantka w syntetyczny sposób przedstawiła proces badawczy i jego etapy wraz ze wskazaniem rodzajów źródeł wykorzystywanych w poszczególnych stadiach przygotowywania dysertacji. Część teoretyczna rozprawy, zawarta w rozdziałach 1 – 4 została napisana w oparciu o źródła wtórne w postaci literatury przedmiotu, aktów prawnych, publikacji statystycznych oraz źródeł internetowych. Doktorantka posłużyła się w nich analizą opisową i krytyczną literatury przedmiotu, analizą statystyczną i modelowaniem ekonometrycznym z wykorzystaniem programu Statistica 12, analizą komparatywną przy porównywaniu różnych systemów zorganizowania służby ochrony zdrowia, analizą dokumentów. Z uwagi na pracę zawodową w służbie zdrowia mogła wykorzystać obserwację uczestniczącą, która choć nie należy do metod wykorzystywanych w ekonomii, stanowiła pewne wzbogacenie warsztatu badawczego Autorki. Szczegółowy opis metod zastosowanych w badaniu empirycznym został przedstawiony w rozdziale piątym, w którym Doktorantka dokonała analizy wyników badań pierwotnych, zinterpretowała je i sformułowała wnioski. Badanie empiryczne, przeprowadzone metodą sondażu, zostało wykonane w drugiej połowie 2015 roku. Można jednak założyć, iż przeprowadzenie podobnego badania w 2019 roku, skutkowałoby uzyskaniem podobnych wyników, gdyż sytuacja w polskiej służbie zdrowia nie uległa od tego czasu poprawie. Dlatego można uznać, że prezentowane wyniki badań są aktualne.

Do zaprezentowania wyników badań wtórnych Doktorantka wykorzystała metodę opisową, natomiast wyniki badań pierwotnych przedstawione zostały zarówno w sposób opisowy, jak i tabelaryczny oraz graficzny. Bogata dokumentacja, dotycząca wyników badań pierwotnych została zawarta w załącznikach.

Uważam, że metody zostały dobrane prawidłowo i umożliwiły zweryfikowanie sformułowanych hipotez badawczych. Dobór metod badawczych pozwolił Doktorantce na zdiagnozowanie sytuacji w polskiej służbie zdrowia ze szczególnym uwzględnieniem grupy położnych, co było celem dysertacji.

Struktura pracy i zawartość merytoryczna

Struktura pracy została podporządkowana celowi głównemu i celom szczegółowym oraz hipotezom badawczym. Na recenzowaną rozprawę składa się pięć rozdziałów, noszących następujące tytuły:

- *Gospodarowanie zasobami ludzkimi;*
- *System ochrony zdrowia w Polsce;*
- *Zarządzanie kapitałem ludzkim na przykładzie położnych i pielęgniarek;*
- *Gospodarowanie zasobami ludzkimi w ochronie zdrowia w wybranych krajach europejskich;*
- *Wpływ systemu motywacyjnego na satysfakcję i jakość życia położnych.*

Tytuły rozdziałów brzmią, moim zdaniem, zbyt opisowo, hasłowo i nie oddają bogatej treści w nich zawartej. Tytuły powinny odzwierciedlać poruszane w rozdziałach problemy. Dopiero przeczytanie treści rozdziałów przekonuje czytelnika do ich wartości merytorycznej.

Można by także rozważyć nieco inną strukturę pracy, w której po przedstawieniu systemu ochrony zdrowia w Polsce czytelnik dowiedziałby się, jak systemy te funkcjonują w innych krajach europejskich. Na tak zarysowanym tle można by pokazać sytuację w grupie położnych i pielęgniarek a następnie przedstawić wyniki badań empirycznych, pokazujących wpływ systemu motywacyjnego na jakość życia położnych.

W strukturze rozdziału czwartego występują dwa podrozdziały 4.2 i 4.3, które zawierają tylko jeden punkt, zamiast przynajmniej dwóch.

Rozprawa zawiera wstęp, w którym Autorka prezentuje cele, problemy badawcze, hipotezy główne i pomocnicze oraz metodykę postępowania w procesie badawczym. Każdy rozdział kończy się podsumowaniem a rozdział piąty zakończony jest wnioskami. Rozprawa zamknięta jest zakończeniem i podsumowaniem oraz

bibliografią, spisami tabel i rysunków oraz załącznikiem. Dysertacja liczy 239 stron wraz z załącznikiem, zawierającym kwestionariusz ankiety. Dokumentacja źródłowa obejmuje 331 pozycji, na które składają się druki zwarte, ciągłe, akty prawne, materiały statystyczne i źródła internetowe. Literatura została dobrana prawidłowo, świadcząc o dużej skrupulatności i dociekliwości naukowej Doktorantki. Szkoda tylko, że nie podzieliła zgromadzonej dokumentacji na druki zwarte, ciągłe, akty prawne, źródła statystyczne, internetowe i inne. Ułatwiłoby to czytelnikowi prześledzenie wykorzystanych źródeł.

Pewne wątpliwości budzi tytuł rozdziału czwartego, który brzmi podobnie do tytułu rozprawy. Można by go zatytułować *Modele opieki zdrowotnej w wybranych krajach europejskich* lub *Porównanie systemów opieki zdrowotnej w wybranych krajach europejskich*. O ile tytuły rozdziałów mogą budzić pewne wątpliwości, to treść w nich zawarta w pełni satysfakcjonuje i odpowiada wymogom stawianym rozprawom doktorskim. Wywody Doktorantki są logiczne i klarowne, konsekwentnie zmierzające do zrealizowania nakreślonych we wstępie celów.

W rozdziale pierwszym Autorka przedstawiła podstawowe pojęcia i definicje związane z gospodarowaniem kapitałem ludzkim. Zaprezentowała także ewolucje teorii myśli ekonomicznej, odnoszącej się do kapitału ludzkiego, konieczności inwestowania w kapitał ludzki przy uwzględnieniu zarówno uwarunkowań endogenicznych, jak i egzogenicznych.

W drugim rozdziale Doktorantka przedstawiła sposób zorganizowania systemu ochrony zdrowia w Polsce, zwracając uwagę na jego cele, uczestników, otoczenie. Z jednej strony pokazała sytuację zdrowotną ludności a z drugiej system, mający tę sytuację poprawiać. Szczególna uwaga została poświęcona zmianom i trendom, zachodzącym w systemie ochrony zdrowia i gospodarowaniu potencjałem ludzkim.

W rozdziale trzecim Autorka skoncentrowała swoją uwagę na grupie położnych, szczegółowo prezentując zasady wykonywania tego zawodu, standardów postępowania, ale także poruszyła aspekty prawne, odnoszące się do tej grupy zawodowej. Przeanalizowała także czynniki wpływające na satysfakcję z pracy, ukazując czynniki zarówno motywujące, jak demotywujące. Poruszyła także bardzo ważny problem, jakim jest syndrom wypalenia zawodowego. Dotyczy on wielu

zawodów, ale stosunkowo najczęściej występuje w służbie zdrowia, opiece społecznej czy szkolnictwie

Z punktu widzenia celu pracy ważny jest rozdział czwarty, w którym Doktorantka przeprowadza analizę porównawczą wybranych systemów opieki zdrowotnej, porównując je z systemem polski. Jest to wartościowy rozdział, który stanowił dla Autorki podstawę do sformułowania wniosków i rekomendacji, odnoszących się do polskiego systemu.

Z punktu widzenia poznawczego, ale także aplikacyjnego, najbardziej wartościowa jest, według mnie, zawartość rozdziału piątego, w którym Doktorantka przeprowadziła szczegółowe i wnikliwe analizy uzyskanych wyników badań empirycznych. Interpretacja uzyskanych wyników i sformułowane na ich podstawie wnioski w dużej mierze pozwoliły jej na zweryfikowanie postawionych hipotez badawczych. Uważam, że zawartość rozdziału piątego, będąc wartością dodaną rozprawy, stanowi oryginalne rozwiązanie problemu badawczego i świadczy o umiejętnym wykorzystaniu teoretycznego dorobku nauk ekonomicznych, w szczególności ekonomii behawioralnej, do prowadzenia badań empirycznych.

Na pozytywną ocenę zasługuje klarowny wywód Doktorantki, dokonany w oparciu o uzyskane wyniki badania, a dotyczący weryfikacji sformułowanej we wstępie hipotezy głównej oraz hipotez pomocniczych. Autorka szczegółowo odniosła się do wszystkich hipotez, wskazując na konkretne wyniki przeprowadzonego badania, które pozwalają na ich pozytywną lub negatywną weryfikację. Na podkreślenie zasługuje przejrzysty sposób zaprezentowania procesu weryfikacji. Wszystkie sformułowane przez Doktorantkę hipotezy zostały pozytywnie zweryfikowane, poza hipotezą siódmą, zakładającą, że zmiana systemu gospodarowania zasobami personelu pielęgniarskiego z podejścia zasobowego na podejście oparte na koncepcji kapitału ludzkiego może mieć wpływ na zaniechanie lub zmniejszenie skali decyzji migracyjnych.

Mimo drobnych niedociągnięć pozytywnie oceniam wartość merytoryczną rozprawy.

Strona formalna pracy

Formalna strona pracy nie budzi większych zastrzeżeń, choć Autorka nie ustrzegła się drobnych błędów językowych (np. przymiotnik „polski” napisany z dużej litery, interpunkcja, literówki itp.). Poprawnie zostały sporządzone, opisane i źródłowo udokumentowane tablice oraz rysunki. Spis literatury i innych źródeł mógłby zostać podzielony kilka bloków i ponumerowany, o czym wcześniej wspomniałam. Pozytywnie należy ocenić rzetelne dokumentowanie przywoływanych treści, znajdujące odzwierciedlenie w bardzo licznych odwołaniach do literatury przedmiotu bądź innych materiałów źródłowych oraz bogatą ilustrację tabelaryczną i graficzną uzyskanych wyników.

Konkluzja końcowa

Biorąc pod uwagę stronę merytoryczną i formalną rozprawy doktorskiej mgr Anny Skoczek, zatytułowaną *Gospodarowanie kapitałem ludzkim w ochronie zdrowia w Polsce na przykładzie grupy zawodowej położnych* stwierdzam, że spełnia ona wymogi stawiane rozprawom doktorskim w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (dziennik Ustaw z 14 marca 2003 r. nr 65, poz. 595 z późniejszymi zmianami), to jest:

- stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego,
- wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie ekonomia i biznes,
- stanowi potwierdzenie umiejętności Doktorantki w zakresie samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Przedstawione uwagi mają charakter dyskusyjny i nie wpływają na moją pozytywną ocenę recenzowanej dysertacji.

W związku z tym wnioskuję do Rady Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Gdańskiego o dopuszczenie pani mgr Anny Skoczek do publicznej obrony.

Dorota Simpson